

Мороз Ольга Миколаївна,

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальність 231 «Соціальна робота»

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна.

o.moroz.asp@kubg.edu.ua

<https://orcid.org/0009-0009-2413-5843>

КЕЙС-МЕНЕДЖМЕНТ У РОБОТІ МАЛОГО ГРУПОВОГО БУДИНКУ

Постановка проблеми. Попри суспільне усвідомлення та законодавче закріплення пріоритету права дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на виховання у сім'ї, в Україні й надалі залишається певна частка дітей, які з об'єктивних причин влаштовуються до закладів. У відповідь на потребу забезпечити дітям гідні умови проживання та створити для них умови виховання, наближені до сімейних, в Україні запроваджені малі групові будинки. Водночас перебування дитини у малому груповому будинку, як і в будь-якому іншому закладі, не розглядається як постійна форма її влаштування. Орган опіки та піклування зобов'язаний продовжити роботу для забезпечення влаштування дитини у сім'ї, а персонал малого групового будинку – відповідно до покладених на них завдань – здійснити роботу з підготовки дитини до влаштування у сімейні форми виховання, на усиновлення або повернення до власних батьків, підготовку до самостійного життя.

За таких умов актуалізується потреба у впровадженні ефективних підходів до роботи з дітьми, які виховуються у малих групових будинках, що забезпечують комплексність втручання, орієнтацію на індивідуальні потреби дитини, взаємодію з її соціальним оточенням і громадою, формування життєвих компетентностей, створення сприятливого середовища для розвитку та врахування думки дитини з метою забезпечення її найкращих інтересів. Реалізацію зазначених завдань уможливує застосування кейс-менеджменту (ведення випадку) як сучасної технології

соціальної роботи. Відповідно до статті 18 Закону України «Про соціальні послуги», кейс-менеджмент застосовується під час надання соціальних послуг, а з огляду на те, що у малих групових будинках надається соціальна послуга догляду та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних, ведення випадку є обов'язковим складником роботи з кожною дитиною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кейс-менеджмент залишається у фокусі уваги сучасних вітчизняних науковців, які розглядають його як один із ключових методів індивідуальної соціальної роботи, зокрема Н. Горішна, І. Криницька, М. Скочко, Г. Слозанська, О. Столярник, Ж. Петрочко (2024) пропонують застосовувати його у роботі з дітьми з інвалідністю. Т. Спіріна та А. Бодня (2023) обґрунтували алгоритм дій та принципи роботи при застосуванні кейс-менеджменту. Т. Семигіна (2025) проаналізувала стандарти кейс-менеджменту в США з огляду на доцільність їх застосування в Україні. З. Кияниця та Ж. Петрочко (2017) розглядали ведення випадку в контексті здійснення соціальної роботи у громаді та роботи з сім'ями з дітьми. Питання застосування єдиного алгоритму кейс-менеджменту у різних галузях висвітлено у працях А. Круглянка (2024), а специфіку його застосування при наданні послуги соціального супроводу описали Т. Василюк та І. Лисоконь (2024). Водночас особливості впровадження кейс-менеджменту в закладах, які надають послугу дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування,

в умовах, наближених до сімейних, залишається недостатньо вивченими.

Мета статті: аналіз та узагальнення практики застосування кейс-менеджменту у роботі з дітьми у малому груповому будинку, та отримують соціальну послугу догляду та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних.

Виклад основного матеріалу. Малий груповий будинок можна розглядати як тимчасову форму влаштування для дітей, які не можуть проживати у сім'ях. Відповідно робота з дітьми організовується таким чином, щоб допомогти їм переміститися за новим місцем влаштування. Така мета передбачає взаємодію не лише з дитиною, а й з членами сім'ї, куди може бути влаштована дитина, та з суб'єктами, які дотичні до забезпечення прав дітей та підтримку сімейних форм виховання або вразливих сімей. Досягненню мети сприяє застосування проблемно-орієнтованої моделі кейс-менеджменту, що передбачає безпосередню роботу кейс-менеджера та дитини (клієнта), в ході якої реалізується план інтервенції (Горішна та ін., 2024). Для закладів, які здійснюють догляд та виховання дітей, такий підхід у роботі з дітьми є нетиповим, історично вони орієнтовані на групові форми роботи. Також варто зазначити, що педагогічні працівники, які безпосередньо працюють з дітьми не мають спеціальної підготовки для виконання ролі кейс-менеджера, де однією із важливих функцій є організація міжвідомчої та міждисциплінарної взаємодії для вирішення проблемних питань. Традиційними організаційними формами вияву міжвідомчої і міждисциплінарної взаємодії є: різні команди спеціалістів (Горішна та ін., 2024, с. 215) і роль кейс-менеджера полягає у розумінні їх змісту роботи та обов'язків, умінні організувати їх навколо дитини, яка потребує їх допомоги, та координувати процес їх залучення до роботи з випадком. В Україні кейс-менеджмент часто застосовується в соціальній роботі, медицині, юридичній практиці, але він непритаманний для освітян, тому не впроваджується в закладах догляду та виховання дітей. Саме запровадження ведення випадку, індивідуальної роботи з дитиною, направленої на задоволення її

потреб, у малому груповому будинку відрізняє цей заклад від інших закладів інституційного догляду.

Окрім забезпечення взаємодії із різними суб'єктами у ході кейс-менеджменту, важливо також розуміти та дотримуватися визначеного алгоритму дій. Це процес, який передбачає послідовність певних етапів: входження в контакт; оцінка потреб отримувача соціальних послуг; визначення цілей, розробка ефективного плану спільно з отримувачем соціальних послуг; інтервенція/втручання; моніторинг та оцінка; оновлення плану дій, відповідно до актуальних потреб отримувача соціальних послуг; завершення (Спіріна, Бодня, 2023, с. 147).

Кейс-менеджером у малому груповому будинку призначається фахівець, який відповідальний за індивідуальну роботу з дитиною. Практика функціонування малих групових будинків показала, що заклади, які дотримуються індивідуального підходу у роботі з дітьми, краще здатні реагувати на потреби дитини. Зокрема, у Дніпропетровській області Малий груповий будинок «Мій дім», який зараз функціонує у складі центру соціальної підтримки дітей та сімей «Добре вдома», застосовує таке поняття, як ключовий вихователь. Це працівник, за яким закріплено 2 дитини з якими він встановлює довірливі стосунки, проводить оцінку їх потреб та із залученням дитини і необхідних фахівців, розробляє та реалізовує індивідуальні плани роботи з нею. Але основна особливість цієї співпраці полягає в тому, що ключовий вихователь відповідає за все, що відбувається у житті дитини: починаючи від побутових питань (забезпечення одягом, шкільним приладдям, харчуванням тощо) і завершуючи питаннями лікування, освіти, дозвілля, влаштування у сімейні форми виховання, здобуття освіти, забезпечення житлом тощо. Кейс-менеджер у малому груповому будинку закріплюється за конкретною дитиною наказом директора.

Завдання кейс-менеджера на початку роботи з дитиною – встановити контакт з нею, налагодити довірливі стосунки та провести оцінку її потреб і сильних сторін, вивчити

ситуацію дитини, щоб з'ясувати причини з яких вона залишалася без піклування батьків. Документи, які регулюють роботу малих групових будинків: положення, затверджене Постановою КМУ від 01.10.2018 р. № 926, та стандарт надання послуги догляду та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних – визначають, що при влаштуванні дитини до закладу передається оцінка потреб сім'ї/особи, форма якої затверджена наказом Мінсоцполітики від 13 липня 2018 р. № 1005 та протягом 7 днів здійснюється комплексна оцінка потреб дитини, але сама форма оцінки в малому груповому будинку не затверджена. В рамках запровадження кейс-менеджменту у малих групових будинках доцільно розробити форму оцінки, яка буде базуватися на потребах дитини та її сильних сторонах, як і було зроблено під час пілотування цих закладів. Такий підхід дозволяє вихователю знайти ті чесноти та переваги, на яких він може будувати з дитиною позитивні взаєностосунки, посилювати у дитини віру в себе та розвивати адекватну самооцінку, при цьому роблячи акцент на потреби, завдяки яким корегувати поведінку та знання дитини, шукати рішення проблемних питань. Комплексна оцінка має включати не лише потреби дитини (базові потреби та здоров'я, безпека, освіта та розвиток, самоусвідомлення, самопрезентація, навички самообслуговування), а й історію її сім'ї, взаєностосунки з родичами дитини, однолітками та друзями, з іншими вихованцями малого групового будинку. Окремо варто дослідити історію переміщень дитини та причини втрати сімейного середовища. Для проведення глибокої оцінки можуть бути залучені як фахівці, які працюють з дитиною, у тому числі психолог, так і фахівці, які працюють у громаді з сім'єю дитини. Для проведення оцінки кейс-менеджер окрім форм документування також використовує додаткові інструменти для роботи з дитиною: генограму для вивчення історії сім'ї, екокарту для вивчення оточення дитини та її захоплень, оцінку якості життя для розуміння рівня задоволеності потреб. Ці інструменти не є вичерпними, можна практикувати і інші, які дозволяють краще зрозуміти

дитину та забезпечити індивідуальну взаємодію. Унікальність цих інструментів полягає в тому, що при їх повторному застосуванні (окрім генограми) ми можемо спостерігати як змінюється стан дитини, її життя.

Після проведення оцінки починається етап планування. До планування залучається безпосередньо дитина, адже частина плану передбачає розвиток певних навичок та знань у дитини, зміну її поведінки, що неможливо зробити без її усвідомленої згоди. При плануванні роботи з дитиною важливо, щоб кількість та складність завдань відповідали реальним можливостям дитини. Виконання плану дозволить вихованцю малого групового будинку відчувати свою спроможність, впевненість у своїх силах і підвищить мотивацію до подальших змін. Разом з тим, невиконання плану може привести до розчарування, апатії та страху отримати повторний негативний досвід. Тому планування має враховувати вікові особливості дитини та її спроможність до виконання певних завдань.

Планування в малому груповому будинку можна розділити на декілька частин. Основне – це визначити ціль роботи з випадком, в залежності від неї ми будемо планувати необхідні заходи. Оскільки ми працюємо для виведення дитини із закладу, то цілями може бути: повернення дитини в біологічну сім'ю, влаштування на усиновлення або сімейну форму виховання (опіка, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу), підготовка до самостійного життя. Проте варто розглядати ще один випадок, коли ми працюємо з дитиною з інвалідністю, яка не зможе жити без сторонньої підтримки і тоді ми можемо готувати її до переміщення в заклад підтриманого проживання. Ціль роботи з випадком обговорюється з дитиною, якщо вона досягла віку та рівня розвитку, щоб усвідомити наслідки будь-якого рішення. Ціль ми плануємо на 6 місяців і переглядаємо, оскільки відповідно до п.35 Постанови КМУ від 24.09.2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дітей», передбачено визначення конкретного строку перебування дитини у закладі і продовження строку можливе лише за умови, що дитину неможливо влаштувати у сім'ю.

Якщо ціль роботи з випадком – повернення дитини в біологічну сім'ю, то кейс-менеджер малого групового будинку співпрацює із службою у справах дітей та фахівцем із соціальної роботи, який працює з батьками дитини, також до роботи можуть додатково залучатися юристи для допомоги батькам у відновленні батьківських прав та інші суб'єкти, які можуть підтримати сім'ю дитини, а також залучаємо родичів та близьке оточення сім'ї, яке може допомогти батькам та дитині стабілізуватися.

Якщо ціль роботи з випадком – влаштування дитини на усиновлення або у сімейні форми виховання, то кейс-менеджер працює із службою у справах дітей за місцем первинного обліку дитини для пошуку відповідних кандидатів, підготовки дитини до встановлення контакту та підготовки до переміщення. Кандидати для влаштування дитини у сім'ю можуть розглядатися із числа родичів. Тому кейс-менеджер з використанням генограми вивчає родину дитини і досліджує їх спроможність прийняти дитину на виховання у сім'ю. Також розглядається спроможність хрещених дитини та інших осіб, які підтримували дитину та сім'ю до вилучення дитини.

Якщо ціль роботи з випадком – підготовка до самостійного життя, то кейс-менеджер починає співпрацювати з громадою, куди має повернутися особа із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, фахівцями із соціальної роботи за місцем майбутнього проживання випускника, із навчальним закладом, куди планує вступати дитина. Також проводиться робота з пошуку наставника. Це дає можливість сформуванню кола підтримки дитини у самостійному житті.

Для дітей, які потребують підтриманого проживання, робота має проводитись із громадою, де дитина перебуває на первинному обліку та надавачем соціальної послуги підтриманого проживання, куди вона може бути влаштована. Основне завдання кейс-менеджера підготувати дитину до змін, які відбудуться у її житті після зміни місця проживання. Це дозволить зменшити рівень стресу та полегшить процес адаптації, не залежно від форми влаштування.

Завдання кейс-менеджера не залежно від цілі організувати та залучити всі можливі ресурси для допомоги дитині та її майбутній сім'ї. Отже, ведення випадку можна розглядати як інструмент оптимізації витрат, зростання ефективності, раціоналізації послуг і оптимізації використання ресурсів громади у процесі соціальної роботи (Кияниця, Петрочко, 2017, с. 150).

Проте варто пам'ятати, що місце влаштування дитини не є самоціллю, важливим елементом роботи з дитиною є інші її потреби, а не лише потреба у приналежності. Тому інша частина плану покриває забезпечення базових потреб дитини, потреби у безпеці, розвитку, самовираження та самореалізації. В цьому контексті ми працюємо із забезпеченням дитини одягом, взуттям, інвентарем, влаштовуємо її до навчального закладу, закладу з організації дозвілля, формуємо навички самообслуговування та самопрезентації, ведення домашнього господарства, забезпечуємо потреби здоров'я, тощо. Кожна із цих складових передбачає як індивідуальну роботу з дитиною, так і залучення інших суб'єктів. Враховуючи, що дітям складно працювати з великими планами, можна розробляти один узагальнений план на півроку і потім з нього формувати щомісячні плани для дитини (дитяча версія). Таким чином ми можемо щомісяця визначати 2-3 пріоритети, що полегшить виконання плану та актуалізує деякі завдання, а також дозволить усвідомлено залучати дитину до розробки та реалізації індивідуального плану. За такого підходу роботи з дитиною ми вчимо її планувати власне життя та враховуємо її думку у питаннях, які її стосуються безпосередньо. Особливо це варто робити з підлітками, яких ми готуємо до самостійного життя.

Процес реалізації та моніторингу плану так само відбувається із повним включенням дитини, яка долучена як до виконання поставлених завдань, так і до обговорення досягнутих результатів.

У разі якщо у малому груповому будинку знаходяться діти з інтелектуальними або психічними порушеннями, що ускладнює їх залучення до планування, варто розробляти дитячі версії планів, схожі до візуальних розкладів.

Додатковим елементом мотивації дітей до змін може бути контракт з дитиною, який укладається на виконання певного завдання, за яке дитина отримує певну вигоду. Контракт хоч і містить елементи гри, але укладається з дитиною письмово та дотримується як справжній документ.

Цикл ведення випадку (оцінка потреб та сильних сторін дитини, визначення цілі, розробка плану, його реалізація та моніторинг) повторюється щонайменше кожні 6 місяців до виходу дитини з малого групового будинку. Проте контакт із кейс-менеджером дитина зберігає і поза малим груповим будинком, оскільки певний час відбувається моніторинг стабільності та безпеки дитини.

Така робота передбачає знання не лише вікової психології дитини, особливостей роботи з дітьми, які зазнали травматичного досвіду, а й знання системи захисту дітей, системи надання соціальних, освітніх, медичних, юридичних та реабілітаційних послуг. Тобто для ведення випадку у малому груповому будинку необхідно постійно займатися самоосвітою та працювати з нормативно-правовою базою.

Також обов'язковою умовою для роботи з дітьми в малому груповому будинку має бути проходження додаткового навчання з кейс-менеджменту з урахуванням особливості

роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Досвід застосування кейс-менеджменту у США свідчить, що фахівці повинні пройти належну підготовку та сертифікацію у спеціальному центрі (Семигіна, 2025). В Україні поки що відсутня як обов'язкова вимога проходження відповідного навчання, так і програма підготовки працівників малих групових будинків.

Висновки. Аналіз та узагальнення практики застосування кейс-менеджменту у малих групових будинках вказує на перехід від групових форм роботи з дітьми до глибокої індивідуальної роботи, а роль кейс-менеджера виходить за межі педагогічного супроводу, змінюючи роль дитини із суб'єкта впливу на активного учасника процесу. Проте для роботи з вихованцями малих групових будинків необхідно запровадити підготовку працівників, що дозволить ефективно практикувати кейс-менеджмент у роботі з дітьми. Також варто розробити рекомендації щодо організації ведення випадку у малому груповому будинку, де передбачити не лише алгоритм роботи, а й необхідний інструментарій та форми документування. Унормоване застосування кейс-менеджменту підвищить рівень надання соціальної послуги догляду та виховання дітей, в умовах наближених до сімейних.

Література

1. Кейс-менеджмент у роботі з дітьми з інвалідністю та їх сім'ями у територіальних громадах : метод. посіб. / Н. М. Горішна та ін. Житомир : ТОВ «505», 2024. 256 с.
2. Спіріна Т., Бодня А. Кейс-менеджмент у роботі з вразливими групами населення. *Humanitas*. 2023. № 2. С. 145–150. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.21>
3. Семигіна Т. Стандарти кейс-менеджменту в США: огляд основних документів професійних організацій. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2025. № 1(14). С. 174–186. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(14\).2025.332104](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(14).2025.332104)
4. Кияниця З. П., Петрочко Ж. В. Соціальна робота із вразливими сім'ями та дітьми. Ч. 1: Сучасні орієнтири та ключові технології. Київ : Обнова Компані, 2017. 256 с.
5. Кругляно А. Сучасні підходи до визначення кейс-менеджменту. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. 2024. Вип. III (95). С. 134–148. DOI: <https://doi.org/10.34025/2310-8185-2024-3.95.09>
6. Василюк Т., Лисоконь І. Соціальний супровід сім'ї як технологія кейс-менеджменту. *SWorldJournal*. 2024. № 3(27-03). С. 35–41. DOI: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2024-27-00-033>

References

1. Horishna, N. M., Krynytska, I. P., Skochko, M. O., Slozanska, H. I., Stoliaryk, O. Yu., & Petrochko, Zh. V. (2024). Keis-menedzhment u roboti z ditmy z invalidnistiu ta yikh sim'iamy u terytorialnykh hromadakh [Case management in work with children with disabilities and their families in territorial communities]. Zhytomyr: TOV "505" [in Ukrainian].

2. Spirina, T., & Bodnia, A. (2023). Keis-menedzhment u roboti z vrazlyvymy hrupamy naselennia [Case management in work with vulnerable population groups]. *Humanitas*, (2), 145–150. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.21> [in Ukrainian].

3. Semyhina, T. (2025). Standarty keis-menedzhmentu v SShA: Ohliad osnovnykh dokumentiv profesiinykh orhanizatsii [Case management standards in the USA: Review of key documents of professional organizations]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita – Social Work and Social Education*, 1(14), 174–186. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(14\).2025.332104](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(14).2025.332104) [in Ukrainian].

4. Kyianytsia, Z. P., & Petrochko, Zh. V. (2017). Sotsialna robota iz vrazlyvymy sim'iamy ta ditmy. Ch. 1: Suchasni oriientyry ta kliuchovi tekhnolohii [Social work with vulnerable families and children. Part 1: Modern guidelines and key technologies]. Kyiv: Obnova Kompani [in Ukrainian].

5. Kruhlianko, A. (2024). Suchasni pidkhody do vyznachennia keis-menedzhmentu [Modern approaches to the definition of case management]. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu*, (3), 134–148. DOI: <https://doi.org/10.34025/2310-8185-2024-3.95.09> [in Ukrainian].

6. Vasyliuk, T., & Lysokon, I. (2024). Sotsialnyi suprovid sim'i yak tekhnolohiia keis-menedzhmentu [Social support for families as a case management technology]. *SWorldJournal*, 3(27-03), 35–41. DOI: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2024-27-00-033> [in Ukrainian].

Мороз О. М. Кейс-менеджмент у роботі малого групового будинку

Зміна підходів у системі захисту дітей приводить до появи малих групових будинків, як закладів, що надають послугу догляду та виховання дітей з умовами наближеними до сімейних. До них потрапляють діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які потребують влаштування у сім'ю, що відображається у цілях роботи з випадком. Для забезпечення індивідуального підходу у роботі з дітьми в закладі нового типу застосовується ведення випадку, що передбачено Законом України «Про соціальні послуги». У статті розкрито особливості кейс-менеджменту з дітьми, роль кейс-менеджера, яку реалізовано через модель «ключового вихователя дитини», де він стає координатором міжвідомчої взаємодії для оптимізації ресурсів освіти, сфери соціального захисту, юридичних установ та територіальної громади. Ефективність роботи базується на чітко визначених етапах роботи: від встановлення контакту, оцінки потреб та сильних сторін дитини до розробки, реалізації та моніторингу індивідуального плану. Доведено, що кейс-менеджмент забезпечує перехід від колективного виховання до індивідуальної підтримки, що сприяє кращій адаптації та соціалізації вихованців. Виявлено прогалини в нормативному регулюванні, зокрема відсутність уніфікованих форм оцінки потреб для малих групових будинків та програм професійної підготовки кадрів. Наголошено на необхідності розробки методичних рекомендацій з інструментарієм ведення випадку, що підвищить якість соціальної послуги догляду та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних.

Ключові слова: малий груповий будинок, кейс-менеджмент, ведення випадку, соціальна послуга догляду та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних.

Moroz O. M. Case management in the work of small group homes

Changes in approaches to child protection have led to the emergence of small group homes as institutions that provide care and upbringing for children in conditions similar to those of a family. These homes take in orphans and children deprived of parental care who need to be placed in a family, which is reflected in the objectives of case work. To ensure an individual approach to working with children in this new type of institution, case management is used. The article reveals the peculiarities of case management with children, the role of the case manager, which is implemented through the model of the 'key child educator', where he becomes the coordinator of interdepartmental interaction to optimise the resources of education, social protection, legal institutions and the territorial community. The effectiveness of the work is based on clearly defined stages: from establishing contact, assessing the child's needs and strengths to developing, implementing and monitoring an individual plan. It has been proven that case management ensures the transition from collective upbringing to individual support, which contributes to better adaptation and socialisation of pupils. Gaps in regulatory framework have been identified, in particular the lack of unified forms of needs assessment for small group homes and professional training programmes. The need to develop methodological recommendations with case management tools has been emphasised, which will improve the quality of social services for the care and upbringing of children in family-like conditions.

Key words: small group home, case management, case management, social services for the care and upbringing of children in family-like conditions.

